

פרק ג

מזהות צורת המזבח

מושג העיגולים מבטא את עולם הטבע, עולם קצוב, מדוד ומשוער המתנהג לפי חוקים קבועים ומחזוריים. הביטויים 'עולם כמנהגו נוהג', ו'מה שהיה הוא שיהיה' מבטאים היטב את המחזוריות והקיבעון של עולם הטבע הרוחני והגשמי. העיגול הינו צורה המתארת מהלך קבוע, מחזורי. מתחילים בנקודה, ולבסוף חוזרים אליה, לנקודת ההתחלה - מה שהיה הוא שיהיה. העיגול הוא הצורה המבטאת יותר מכל את השעבוד לעולם הטבע ולחוקיו המגבילים והמצמצמים, לבלי יכולת להשתחרר מהאחיזה של חוקים אלו, הן בנפש האדם והן באשר לחוקי העולם בכלל. האש שורפת והמים מטביעים ואי אפשר לשנות זאת, אפשר רק ללמוד לחיות עם זה. ואכן, לעולם כזה שייכים הגויים המשועבדים אל הטבע ואל מסגרותיו המצמצמות, בלי יכולת להשתחרר מחוקים אלו.

לעומת זאת, ישנו עולם של יושר, של קוים ישרים. הקו הישר מתחיל בנקודה אחת וממנה מתקדם הלאה כשהוא לעולם אינו חוזר לאותה נקודה. הקוים הישרים מבטאים את החופש והשחרור מהמוגבלות של הטבע החוזר על עצמו. עולמות היושר הם עולמות שבהם ניתן להתרומם אל מעבר לטבע ולמוגבלותו, ולהתחבר אל עולמות שבהם יש חופש אלוהי וחוקי חיים אחרים מאלה של עולם הטבע. לעומת הגויים, עם ישראל שייך לעולמות היושר, כאשר הוא אינו משועבד לחוקי הטבע, אלא לקדושה שקדמה לטבע ויצרה אותו.

מכאן מובנים הנסים הגדולים שחווה עמנו לאורך ההיסטוריה, ממכות מצרים וקריעת ים סוף ועד הניסים שעשו הנביאים לאורך כל תקופת בית ראשון, כשהם משנים סדרי טבע עד כדי החייאת מתים.

ב. תפקידו של מזבח העולה מחייב אותו להיות מרובע

לאור דברים אלו מובן, מדוע חייב מזבח העולה להיות מרובע, שהרי אין כמו מזבח העולה שבמקדש המבטא יותר מכל את מגמת העלייה, השינוי והתיקון השייכים לעם ישראל בזמן שהם מקריבים קרבנות לה'. הקרבת הקרבן מרוממת את האדם מישראל

כפי שהתברר בפרקים העוסקים בהלכות המזבח, מזבח העולה (וכן מזבח הקטורת) חייב להיעשות בצורת ריבוע. כך אכן נהגו ישראל במשך ההיסטוריה, וכך הוא באשר למזבחות העולה שנמצאו במספר מקומות בארץ, כמו המזבחות בהר עיבל ובגבעת הראל - שהינם מרובעים. לעומת זאת, הגויים מעולם לא הקפידו על דבר זה, וחלק ממזבחות העולה והקטורת שנמצאו בשרידים של מקדשים פגניים - הם מזבחות עגולים.

מזבח פגאני שנמצא בחפירות הארכיאולוגיות, ליד בית החולים "ברזיל" באשקלון. המזבח עגול, ולא מרובע, כפי מנהג עובדי ע"ז ובניגוד להלכה היהודית (התמונה באדיבות רשות העתיקות; צילום: מריאנה סלצברגר).

יתרה מזו, אפילו קרנות מזבח העולה שבמזבחות הנבנים על ידי ישראל - חייבים להיות מרובעים, ואילו אצל הגויים מצינו מזבחות שהקרנות שבהם נראים יותר כקרן חיה, ולא כריבוע.

בפרק זה נברר מדוע מזבח העולה צריך להיות מרובע, וזאת על פי המובא בספרים הקדושים.

א. 'עיגולים' ו'יושר'

בתורת הקבלה יש מושג הנקרא עיגולים ויושר. מושג זה מתאר, בין היתר, עולמות של עיגולים ועולמות של יושר.¹ מה המשמעות של מושגים אלה ומה התוכן שהם מבטאים? להלן הסבר קצר על מקצת מהתוכן של מושגים אלו, הקשור לענייננו:

1. המושגים עיגולים ויושר באים גם בקשר לספירות, כאשר הם באים לתאר הנהגה אלוהית של עיגולים והנהגה של יושר.

קרבנות אך אינם יכולים לשנות את מצבם ואת חוקי הטבע. לפיכך, מוצאים אנו שהם בונים גם מזבחות עגולים, כשמחד גיסא בונים הם צורה זו באופן ספונטני וטבעי, אך מאידך גיסא יודעים אנו שהבנייה בצורה זו נעשית מתוך העובדה שבעומק נפשם הם מרגישים שייכות לצורה זו, המבטאת יותר מכל את מהות חייהם.

ג. סיכום

לצורתו של המזבח יש משמעות עמוקה הקשורה הן לתפקידו ומהותו של המזבח והן לתפקידו ומהותו של עם ישראל. לפיכך עם ישראל בונה מזבחות מרובעים בעלי קוים ישרים המבטאים את העולם הרוחני שהוא שייך אליו, עולם חופשי ומשחרר מהמוגבלות והחסר שבעולם הטבע, ואילו הגויים בונים גם מזבחות עגולים, המבטאים גם הם את מהותם המצומצמת לקיבעון ולמחזוריות שבטבע.

ומסירה את מסכי החומר החוצצים בינו לקב"ה. האדם מתרומם וחייו משתנים ונהפכים לחיים אחרים. המזבח מעלה ומקדש כל אדם מישראל ומחברו לקדושה. ממילא, תנאי חייו ומציאותו משתנים, ויכול הוא להשתחרר מחוקים ונתונים מסוימים שעד הקרבת הקרבן העיקו, צמצמו והגבילו את חייו.

נמצא שדווקא המזבח, יותר מכל, צריך להיות עשוי מקווים ישרים, המבטאים את כוח העלייה הקיים בעם ישראל, ומכאן גם שם של ישראל - 'ישר - אל' - העם העולה ישר ודבק באל.

לעומת זאת הגויים, גם כשהם מקריבים קרבנות במקדשיהם, אינם יכולים להתרומם מעל עולם הטבע וחוקיו, והם נשארים אותם אנשים, וממשיכים להיות משועבדים למחזוריות, לשיעור ולצמצום שבעולם.

דוגמא לכך היא העובדה שכשיש בצורת - עם ישראל מתפלל לה' ובתגובה ה' נענה לו ומוריד גשם, ואילו הגויים מתפללים ומקריבים